Після конфіскати — другий наклад.

Ч. 156 (10.539). Львів, пятниця 17. липня 1925. Почтову належитість оплачено гуртом. Рік XLIII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10, II. пов.
Конто почт. щад. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає від 1—3 год. передпол. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно в краю 4·20 зл. ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к. Румунія 150 лей, Болгарії 7·50 зл. Австрії 7·50 зл. Зміна адреси 1 зол.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 17 СОТ.

Перший крок на шляху до виздоровлення.

За кілька останніх літ було мало відрадних моментів у нашому внутрішньому житті. Що більше, можна посунутися далі та твердити, що нічого відрадного на протязі останніх літ у нас взагалі не було. Таке твердження не стрінуло би мабуть великої опозиції серед нас, бо так направду воно було. Невмолимі зовнішні обставини, що тиснули нас до стіни, що ловили нас у тенети безвихідности, що готовили нам загладу, якось не викликували в нас почуття потреби внутрішньої консолідації, внутрішнього гарту, а навпаки сприяли досівові незгоди та непорозумінь між нами.

Було в тому явищі щось трагічного, було щось противприродного та незрозумілого, бо навіть у примітивному звіринному світі перед обличчам спільної небезпеки єднаються одиниці одного роду в одноцілу боєву лаву та захищають себе перед спільним ворогом, одні копитами, инші рогами, до останньої каплі крови, до останнього прояву життя. Так діється у тому звіринному світі, де нема розуму, де нема холодної надуми, де панує тільки сліпий інстинкт, один елементарний тип самозберігання.

Прикра це анальогія! Та вона дуже правдива, бо легко її приложити до життя людської громади, а далі й до життя народу. Здавалось би, що розум і розвага повинна все мати в людей перевагу над почуваннями і амбіціями без огляду на те, якого вони характеру: особистого чи гуртового.

В нашому внутрішньому житті довгий час недоставало того розуму, тої надуми. Довгий час не могли люде знятись понад гуртківство, понад приватні амбіції, а через те засліплені ними, не бачили грізної небезпеки, що чим далі, то все більше чорною хмарою закривала наш національний овид. Якась одностороння засліпленість чи короткозорість затуманювала наші політичні гурти. Воно виглядало так, немов би ми були позбавлені всякого духа солідарности та почуття навіть спільного горя і спільної небезпеки. До того були в нас ще й такі, що вважаючи себе політично невтральними „політиками", свідомо підсичували ту гуртківську короткозорість та взаїмну недовірливість. Вони ширили сплітки, вони творили сензаційні ревеляції, але все по кутках, все під секретом. Їх метою було пустити в обіг якусь політичну сплітку, когось при її допомозі скомпромітувати, а потім вже заховатися в куточки та насолоджуватися успіхами власної руїницької роботи. Це видно було їхньою природою, їхньою хоробливою пристрастю. Вони наробили багато шкоди в нашому житті і напевно будуть продовжувати ту шкідливу роботу і в майбутньому. Одначе над такими типами слід уже раз перейти до порядку дневного. На таких невтральних, переважно анонімових „політиків" ніхто оглядатися не може і не сміє, бо від них несе духом руїни.

І саме останні часи виявили, що в нас ті руїницькі духи перестали вже мати якенебудь значіння. Політичним сплїткам, що мали за ціль розбивати, сіяти ворожнечу та взаїмне недовіря, в нас остаточно перестали вірити. Найкращим доказом на те є останній акт обєднання наших національних сил з дня 11. липня ц. р.

Видно побідила в нашому життю здорова думка, відродився правдивий патріотизм, у здорових душах відродився категоричний імператив, що наказував усім: приятелям і ворогам поставити народнє добро понад усе, і в імя реалізації того добра обновити єдиний національний фронт, створити одну національну карну лаву, яка по своїм силам зможе лекше і успішнійше протиставити чоло сучасному лихоліттю.

День 11. липня, в якому зреалізовано обєднання національних сил, повинен стати великим у історії нашого західньо-українського життя. Цеж обєднало всіх почуття відповідальности перед народом і перед історією за долю нашого національного життя, за долю наших найблизших поколінь.

Всякий має право ставитися до того обєднання, як йому завгодно. Та всякий національно почуваючий і думаючий чоловік не зможе відмовити в нинішній момент потреби такого обєднання. Так само всім групам, що його створили, не зможе ніхто відмовити ні доброї волі, ні щирости в переведенні цього акту. А вже ніхто, що вважає себе українським патріотом, не має права заздалегідь ставитися скептично до нього й тим скептицизмом сіяти дальшу зневіру та апатію серед нашого громадянства.

Правда, акт обєднання національних сил наступив досить пізно. Його потреба відчувалася давно, та це вже належить до історії. Перед нами факт. Акт зреалізовано. Від моменту його реалізації пройшло ледви кілька днів. Отже для багато декого стався тільки акт формальної злуки. Він каже сам собою багато, але не каже всього. Бо щойно за тим формальним актом повинна й мусить піти реальна праця. Міродайною для оцінки обєднання буде тільки вона, вона єдина. Праця, праця і ще раз праця — ось те гасло, ось та підстава, на якій може УНДО оправдати своє право на життя, своє право на національний провід.

Одначе праці не можна вимагати виключно тільки від Центрального Комітету, виключно від кількох одиниць на провідних становищах. Ні! Її треба вимагати від усіх. Цілий край мусить виявити максімум енергії, максімум ініціятиви перш за все на організаційній ділянці. Якщо хто хоче надіятися великих подвигів тільки від верхів, то їх ніколи не побачить. Полководці без армії все були безсильними, все були немічними навіть тоді, коли в їхньому мізку сидів геній стратегії.

Не упередження, не апатія, не скептицизм, а праця і довіря зможуть дати силу новій партії, зможуть наділити її таким голосом, до якого буде прислухуватися все наше окруження, а може й дехто більше. Через те момент обєднання національних сил вважаємо ми дуже відрадною появою у нашому нинішньому житті, появою, що має право будити в нас деякі надії, відроджувати нашу віру в себе. Чи ці наші надії та віра оправдають себе — це залежить у першій мірі від нас самих, від нашої сильної волі та віри в нашу працездатність.

В. М.

Підстава для зловживань.

Промова посла І. Павлюка до законопроєкту про осадництво і парцеляцію, виголошена на пленумі сойму 3. ц. м.

Високий Сойме!

Цей закон має тенденцію польонізаційну і кольонізаційну для українських земель, себто має завдання яко мога більше насадити на наших землях польського напливового елементу.

Особливо таку тенденцію має 5 стаття того закону, що говорить про залишення, буцім-то для розвитку земельної культури, поза встановленим через земельну комісію максімум в 180 гектарів, ще ріжних додатків.

Ми, українські селяне, розуміємо достаточно, що таку власне тенденцію мали творці цієї статті, коли кажуть про залишення для розвитку земельної культури ще ріжних земельних податків, та ще й про те, щоби дати можливість обшарникам-Полякам, котрі мають знайомство в земських урядах з ріжними урядовцями і за допомогою цих знайомств і при помочі, в деяких випадках, хабарів, довести, щоби саме їхні „зразкові" господарства залишити для розвитку земельної культури. Зате обшарники инших національностей не зможуть скористати з добродійства цієї статті, бо до них легко буде причепити і нельояльність супроти держави і ворожий настрій ітд., ітд., словом, можна їх буде зарахувати до громадян другої категорії і позбавити права користання з цієї статті. Я зовсім не болію над долею цих обшарників, але болію над тим, що забрана від них земля піде для осадників і напливового польського елементу і що через те можуть повстати ріжні надужиття, хабарі, безконечна скількість судових процесів ітд. І, власне, від громадян тієї другої категорії, котрі володіють може навіть кращими, зразково поставленими господарствами, з погляду земельної культури, будуть відбірати землю, через те, що вони не зможуть добратися до земських установ, бо вони не мають там знайомства. І таким способом стане те, що сказав п. голова Вітос, що збільшиться на східних землях польська посілість, над котрою плаче правиця, кажучи, що може зменшитись. А щоби запобігти можливости зловживань і роздавання української землі осадникам, ми, українські селяне бажаємо, щоб цю статтю змінити, а як не удасться її змінити, то щоб прийняти таку редакцію, яка не дозволяла би на ріжні надужиття.

Стаття 5. каже про залишення для розвитку земельної культури додаткових 550.000 гектарів. Але маємо багато прикладів, коли і на 15 гектарах зразково ведуть господарство. І як би вдалося створити сотні тисяч господарств в 15 гектарів, то такі господарства цілком задоволять потреби промислу цукрового, горільчаного і т. д. А що так буде, то можу вказати панам на досвіди на Волині, де дрібні селянські господарства, в тих місцях, де практикується сіяння напр. цукрових бураків, дають для цукроварень часом не менше плодів, як обшарничі господарства. А як збільшать дрібні господарства і як безземельний селянин дістане кусок землі, тоді напевне всі цукроварні потреби будуть заспокоєні, бо кожний селянин, як я вже сказав перше, буде сіяти бураки, тому, що праця над цим продуктом дає селянству найбільші доходи і найкращі користи.

Коли розглядаємо 5. статтю, то можемо запримітити багато суперечности, бо напр. 49. стаття каже, що аби забезпечити здатність до видатної земельної продукції, а тим самим до ведення культурної господарки, то треба дати можливість господарям збільшити свої грунти до 25 гект. а в гірших місцях до 45 гектарів. Тим самим признаємо, що земельна культура може гарно розвиватися і на менших господарствах, а у такім разі длячого маємо оставляти по 180 гект. длячого маємо позволяти ще на якісь прибавки до 180 гект.? Для того, що господарства в 180 гект. не можуть розвивати рільної культури. А 25, чи 45 гектарів можуть же розвивати таку культуру. В такім разі слід простори в 180 гект. роздробити до 25 гектарів, в такім разі не треба до 180 гект. додавати ще ріжних додатків, бож ми признали, що такі господарства не в силі розвивати земельної культури.

Виходячи з того заложення, уважаю, що ріжні додатки, які будуть причиною збільшення самоволі, — зайві, бо і на менших кусниках землі можна зразково провадити господарства і провадити земельну культуру. Через те ставляю внесок счеркнути 5. статтю. Як би такий внесок не перейшов, то пропоную загальний обшар додатків, доконаних в силу першої частини цієї статті, замісць 550.000 гектарів, знизити на 90.000 гект., щоби зменшити скількість зловживань, які зростуть на грунті такого закону.

Листи з Варшави.

(Від власного кореспондента).

Бойові дні.

Пятниця — 11. липня й субота — 12. були бойовими днями в польському парляменті, бойовими не тільки в фіґуральному, але й в буквальному змісті слова. Розпочалась та гомінка обструкція на лавах „Визволення" й національних „меншостей" (само собою зрозуміло, окрім Жидів), яка й передбачалася. Затарахкотіли пульти, засвистіли свищики, загавкали ґумові песики, затрубили самоходові ріжки — взагалі учинилася така какофонія, що ніжні вуха деяких пань послових не витримали... І цікаво, що цей неприємний концерт викликав не хто инший, як віцемаршалок Морачевський, що в пятничному вечірному засіданні заступає місце Ратая.

По суті обструкцію хотіли провадити спокійно, вимагаючи поіменного голосування **в с і х** поправок до аґрарного закону. Кожне поіменне голосування відбирає біля десяти хвилин, всіх поправок поверх 600, — отже, щоб проголосувати їх, потрібно щонайменше 15 днів замісць двох. Вимагати поіменного голосування згідно з реґуляміном має право 45 послів, група-ж обструкціоністів досягає аж 60-ти.

П. Морачевскі спробував зломати обструкцію і, використавши випадковий момент неуважности обструкціоністів, пустив якусь поправку на **з в и ч а й н е** голосування. Правиця вмент піднялася і поправка пройшла.

Пройшла, але не на втіху спритному віцемаршалкові. Раптом затріщали пупітри, запищало та загуло з ріжних лав. На адресу п. Морачевского полетіли не дуже милі вирази.

— Це ганьба! Маршалок Ратай не допустився би такого негідного засобу! „Пепес" відступом ламає парляментарний порядок, підпомагає ендеції! Ганьба!

У відповідь на це один з лідерів ППС. М. Маліновскі з кулаками кидається на голову українського посольського клюбу п. Хруцького. Хтось з визволенців хапає войовничого пепеса за руки, починається крик: „гайдамаки!", „геть!", а далі вже важко й розібрати, хто з ким счепився.

Volens-nolens довелося зробити перерву, скликати сеньорен-конвент і замісць 10 хвилин, що потрібні були на голосування поправки, потрачено на ліквідацію справи поверх години.

Таким чином замісць того, щоб підпомогти ворогам обструкції, лідери ППС. затягнули обструкцію на довший час... Крім того довелеться їм ще ліквідувати дві гострі сутички: Маліновского й Хруцького і білор. посла Єремича, та тогож таки пепеса Маліновского.

І дивна річ; у суботньому засіданні повторилася буквально таж самісенька історія. Віцемаршалок від ендеції Плюцінські пішов слідами пепеса Морачевского, зробив спробу уникнути поіменного голосування одної поправки і викликав таку обструкцію, що аж вікна задзвеніли. Тяглася вона поверх 40 хвиль, і знов мусів невдалий проводар припинити засідання на довший час.

Само собою зрозуміло, що правим обшарникам і пястовцям дуже не подобається таке проводження часу, що може затягнутися на цілі тижні. У суботу, коли в соймі вже не було послів, хтось притескав до салі засідань та висадив на маршалковську трибуну величезний **м е г а т о н.** Пробували навчити пп. маршалків перекоикувати через цю штуку обструкціоністів, та нічого з цієї науки не вийшло... Меґатон забрали з поворотом. Залишився лише траґікомічний епізод у короткій історії польського парляменту.

Очевидно доведеться Пястові таки піти на деякі уступи обструкціоністам. Залаштункові пертрактації поміж ними, як вам відомо, провадяться вже кілька днів, і можливо, що коли ви будете читати ці рядки, Визволення погодиться з Пястом, і тоді поіменні голосування вже стануть неможливими: „меншости", що залишаться в опозиції, не можуть зібрати 45 голосів.

Одним з поважних наслідків останніх днів являється безумовна компромітація ППС. У роспалі боротьби вони виявили своє справжнє відношення до аґрарної реформи та до інтересів селянства взагалі. Один з найвидатніщих їхніх лідерів, що займає високе становище в одному з урядів відродженої Польщі, у відповідь на докори декого з послів на адресу пепесовської тактики, заявив:

— **Р о б і т н и к а м н е п о т р і б н о а ґ р а р н о ї р е ф о р м и. В о н и з н а ю т ь, щ о з а м о ж н и й с е л я н и н н е с е щ е б і л ь ш у р е а к ц і ю, н і ж о б ш а р н и к.**

Признання неофіціяльне, але може якраз через це і особливо цінне!..

13.VII. 25. **Senex.**

З нашого церковного життя.

В червні цього року укінчило в духовній семинарії у Львові більш пятидесяти питомців богословські студії. З них прийняло кількох вже перед роком священня в добровільнім целібаті, а решті полишено після давних канонів грецької церкви повну свободу вибирати, згідно зі своїм покликанням, стан подружий або безженний. Як довідуємося, мають бути вони висилані передовсім у гірські або знищені парохії, де від літ, наслідком війни, не було священиків. Там будуть вони мати добре і вдячне поле до розвинення своєї молодої енерґії і душпастирської праці.

Виступлення з відомих причин перемиських питомців зі семинарії ще не поладнане — задля слабости і виїзду епископа на лічення. В Станиславові зломано опір більшої части питомців насильством і підступними способами, лякаючи одних військовою службою, других браком удержання, а третіх приваблюючи всякими хитрощами. І дивно, що багато молодих людей, які не почуваючи себе в силі витревати в безженстві, виступили ось недавно зі семинарії, тепер піддалися теророві і для марної вигоди воліли кривити душею ціле життя, ніж постояти за своє право або взятися за иншу чесну працю. Які будуть з них священики, покаже будучність... Лиш мала жменька остала характерною і пошукала собі часово иншого зайняття, заки почата ними справа буде остаточно вирішена.

Проти того топтання канонів нашої церкви, запоручених нам Римом, вислав Народній Комітет перед місяцем меморіял до Римського Престола, домагаючися охорони нашого апостольського церковного права. Не знаємо, який буде з того успіх. Та тут піднесла свій голос найвисша маґістратура українського народу, і колиб Рим цього не взяв на увагу, то це залишилось би для історії важним документом, як Рим додержує своїх приречень Східній Церкві.

В поважних духовних колах піднесли ще гадку, щоби покривджені питомці, давнійші чи теперішні, вносили прохання до св. Отця позволити їм докінчити богословські студії або уділити їм тайни священства — залишивши їм свободу щодо вибору подружного або безженного стану. Деякі питомці вже це зробили. Думаємо, що такий шлях є відповідний і доведе найскорше до успішного вияснення справи.

Петиція має складатися з двох частей: одна — це прохання звернене до св. Отця, в якому вияснюється саму справу, а друге прохання спрямоване до префекта Конґреґації „De Ecclesia Orientali", яка займається спеціяльно ділами Східної Церкви, і там просять предложити залучену першу петицію св. Отцю*). Якщо би деякі питомці потребували зразка таких петицій, то можуть (як довідуємося) одержати їх в організаціях у Львові, Перемишлі та Станиславові.

Нам взагалі дивно, що наші духовні кола так мало користають з права відклику до Римського Престола. Здається, що наше духовенство живе ще давною традицією, коли на епископських престолах сиділи мужі, що виходили з наших кол, приглядались з чутливим серцем нашому життю і поступали згідно з каноном Тридентського Собору, який поручає епископам, щоби були „pastores" а не „persecutores" (переслідувачі), щоби ставились до своїх духовних співбратів з батьківською любовю, як до своїх синів, а навіть на випадок якої провини ставились вибачливо, беручи на увагу всякі лагодячі обставини. Одначе нині часи змінились. Провід обнимають на підставі уложеного згори чужого пляну, люди чужого „складу", котрі перейняті самі чужим духом намагаються настроїти все на свій новий лад, допускаючися при тім часто дикої самоволі, безправства і поневіряння наших давних церковних установ і духовенства.

З огляду на такий стан наше духовенство повинно також змінити своє давне становище і доходити при всякім покривдженню свого права, передаючи свої жалоби Конґреґації De Ecclesia Orientali в Римі. Згідно з канонами Церкви вільно кожному священикові і вірному вносити прохання або жалоби до св. Отця — без ніяких наслідків для себе. І треба знати, що там розглядають такі справи дуже пильно.

*) Eminentissimo ac Illustrissimo Domino Cardinali Facci Praefecto Congregationis de Ecclesia Orientali. Roma, Vaticano.

В. НІЧЛАВКО. 6)

„Синичка".

(Продовження.)

Цілу свою енерґію напружила тепер пані Танаськова до того, щоби маленька Катруся сказала перше слово „тату". Годинами цілими сиділа над колискою і як якийсь автомат безпереривно повторяла: „тату, тату і тату". Пістунці наказала робити те саме. Старшим дітям заборонила найостріїше в приявї Катрусі кликати мамо і т. д. і т. д. Також Микольцьо дістав наказ всі свої вільні хвилини бавити Катрусю, щоби все мала перед очима тата... І яке-ж було нещастя, який удар, коли Катруся зачала мемкати, а вкінці вимовила слівце „мамо"! Синичка витріскала насамперед малінку Катрусю по ручках, аж посиніли, опісля дала кілька поличників пістунці, бо ніхто, тільки вона мусіла научити дитину це слівце, вкінці дістала спазмів і розхорілася на добре, що мусіла положитися у постіль і пролежати цілих два дні...

Наближався зимовий св. Николай чудотворець, іменини о. Танаська. Синичка робила приготування до широкого приняття. Вправді обоє Танаськи були дуже ощадні і жалували кожного зайвого видатку, бо мовляв, „треба складати посаг донькам", але тепер Синичка рішила поставитися на злість Порубським. Мушу показати їм, що не тільки вони вміють приймати гостей. Танаськова потрафить це ще краще ніж деканівна Порубська!

Як обоє Порубські явилися у Танаськів на іменинах, то застали там гурток гостей в золотих гуморах!... Чарочка кружляла. Господиня припивала до кожного, припрошувала, прибалакувала і сміялася на ціле горло... За вечерою випила ще кілька склянок пива і очевидно була підхмелена.

Агрипіна Танаськова втопилася у спожитім алькоголю; десь з самого дна чарки виринула Анеля з Синичок Сорока...

Сіла собі на фотелику під печею і зразу ніби лагідно і привітно стала таке говорити: Кажу вам, мої панство, погані настали часи! Недоста, що тяжко жити, бо на кожду дрібницю треба гірко напрацюватися і намозолитися, але й по тяжкій праці та турботах не мож відпочати як слід, розірватися, забавитися... Кажу вам не мож, бо зараз візьмуть тебе на язики і обнесуть і обмовлять. Я правду кажу. Таке тут маємо сусідство. Нема з ким жити тай кінець. Ви мені не вірите, а я вам кажу, що так є і кінець... Ось до Костурова кілька кроків всього і є там кілька інтеліґентних домів, а передівсім виставний, аристократичний дім. Та що з того? Жити нема з ким тай кінець! Такі тепер настали часи, що як хтось зістав парохом та через протекцію і підхлібство засів на добрій парохії, то вже молодшого свого товариша і сусіда не знає і не чує. Ось як панство Порубські, чи живуть вони з нами як два сусідські священичі доми повинні жити? Ні, бігме що ні! Вони нами помітують, дивляться на нас звисока, ласку зроблять, як ось на іменини мужа являться, ласку тай кінець.

— Алеж, пані добродійко, що за тяжкі і безосновні робите нам закиди?! — взявся виправдувати о. Порубський. Одначе це ще гірше озлобило Синичку. Підскочила з фотелику, вибігла на середину кімнати, взялася за підбоки і тарахкотіла дальше.

— Го-го! Не кажіть, отче, що безосновні, бо на всьо маю доказй і свідків. Думаєте, я не знаю, що ви в товаристві чужих людей назвали мого мужа простим хлопом від ціпа? І чиж то годиться, щоби священик так прозивав другого священика?! А ваша жінка може не сказала, що я одягаюся як кухарка?! А ваш братчик, той вічний технік, що вже посивів, а іспитів немає, чи не назвав мене зербівська перекупка?! А на велиидень що було? Ледви ми вийшли від вас, ледви зачинилися за мною двері, а вже ваша мармурайна панунця, що то з ріжними студентами тягається по Високім Замку у Львові, перекривила писочки і каже: тут так заносить гречаними крупами. Мамуня замісць скартати дочку, регочеться аж за боки береться. Гарно виховуєте свою доньку! Добре зіленько виросте. О я багато знаю і на всьо маю свідків!... Або може не говорили ви, отченьку, що мій муж парохіян лупить, а гроші позичає на лихву? А братчик вашої жінки той, що носить патли як циган і удає великого поета, може не казав, що я і мій муж в літературі круглі дураки? О-о! Як би я стала повторяти те все, що ви про нас говорите, то і до завтрішного дня не скінчила би! Та тепер я вас спитаю тільки одно: яке право ви маєте нехтувати нами? Яким правом висміваєте нас? Хто дав вам право понижувати нашу честь, болотом обкидати наше добре імя? Не маєте ви того права і засі вам від нас! Як ми вам нерівня, як ми без виховання, без товариської оглади, як ми такі дурні, а ви такі дуже розумні — то сидіть ви собі у своїм Костурові, а ми у своїм Вербові і кінець!

(Докінчення буде)

но і вирішають їх звичайно в користь слабших — покривджених петентів. Наші священики повинні тому постояти за своє достоїнство і право. А тоді і наставлені нам чужою владою настоятелі мусіли би числитися з нами і поводитись згідно з духом Христа і законів Церкви та берегтися всякого легковаження нашого стану і прав. Шануймо по словам св. Письма наших настоятелів, але бережім і своїого святого достоїнства. Відомо: „На похиле дерево її дикі кози скачуть“, а дальше „Стереженого — Бог стереже“ і „Кождий має те, на що собі сам заслужив“.

Свій.

По широкому світі.

У Марокку французські війська здобули в наступі значний успіх.

Зєдинені Держави вислали до Китаю дуже гостру ноту з осторогою, щоби берегли договорів, коли не хотять утратити добрих взаємин.

Французький парлямент ратифікував вашингтонський договір про 8-годинний день праці, з застереженням, що його прийме також німецький уряд.

Між Москвою і Пекіном проголошено постійну комунікацію літаками. Представник СРСР. у Китаю, Карахан, привитав промовою перші три російські літаки, що туди приїхали.

В Італії почався процес проти історика Сальвеміні і проф. Россі за те, що видали нелегально опозиційний протифашистівський часопис.

Obywatele, чи обманці і провокатори?

(Момент з процесу сіоністичних проводирів, Корнгабера, Єгера і тов.)

Від одного з наших поважних правників одержуємо такий допис:

Наша преса не звернула досі уваги на деякі дуже характеристичні моменти, які виявив судовий провід у справі Єгера і тов., яку саме розглядає орікаючий, карний трибунал у Львові. Над цими моментами повинна наша суспільність дуже поважно призадуматись, бо вони є незвичайно характеристичні як для оцінки етики жидівських проводирів, так і гідні уваги з огляду на ролю, яку відіграють Жиди в польсько-українськім спорі.

Справа виглядає ось як: Микитин, признавшись з жалем перед слідчим судією до злочину безвідставного очорнювання Пальчишина у злочині замаху на президента, признав рівночасно, що він також переложив на українську мову і переписав своєю рукою два листи передані йому інж. Корнгабером з підписом „Української військової ради“ — листи, які опісля передано до ред. „Хвилі“, а якими опісля Жиди з великим успіхом терроризували доразовий суд при розсліді справи Штайгера.

В одним з тих листів заявляла українська військова рада, що замах на президента виконав Українець, її член; в другім знову перестерігає українська військова рада Трибунал перед засудом Штайгера, бо він мовляв невинен, за вах виконав Українець, а доказом істнування „Української військової організації“, пишуть у тім листі, нехай буде факт, що та сама „Українська військова організація“ вислала ще в липні 1924 р. лист до президента Гавла, писаний тим самим письмом і значений тою самою печаткою, в нім грозить през. Гавлеві і його рідні смертю, як що він не видаве на поліпшення долі політичних вязнів.

Як нам відомо, ті саме листи вратували життя Штайгерові.

Микитин зізнав перед слідчим судією, що всі ті три листи, а саме один до президента Гавла з 12/7 24. і два ред. „Хвилі“, себто до карного суду з вересня 1924 в часі процесу Штайгера, перевів на український мову, а опісля переписав власною рукою він, Микитин, з оригіналів писаних по польськи, які йому достарчив інж. Корнгабер. Зробив це за обіцянку заплати. Дальше зізнав Микитин, що переложив у літі 1924 також на домагання Корнгабера ще один лист провокаційного змісту до поліції в Перемишлі, як також на припоручення Корнгабера в перших днях вересня 1924, лист до митрополита Шептицького, в якому загрожено митрополитові смертю, колиб приняв торжественно прес. Войцеховского в „Юрі“.

Переведені доходження виказали, що заяви Микитина правдиві, що всі висше згадані листи писані рукою Микитина і значені печаткою Української військової ради. Також знавці графольоґи ствердили, що всі згадані листи є писані безумовно рукою Микитина.

Цк.

З нових подій та ідей.

Два нові первні: Мазуріюм і Реніюм.

Більш як два століття займає уми учених питання, скільки на світі хемічних первнів. Вже в половині 17-го віку подає англійський вчений Роберт Бойль дефініцію поняття хемічного первня, як субстанції, якої при помочі наших фізикальних і хемічних інструментів не можна розложити. Одначе, щоб означити скількість первнів, треба було довгих дослідів. Кроком вперед на цім полі треба вважати славний періодичний уклад первнів, скомбінований Москалем Менделєєвим і німецьким хеміком Льотаром Маєром (1869). Цей уклад, що мав основою чергування первнів відповідно до їхнього атомового тягару, завів остаточно лад у царстві первнів. Він дав ясно пізнати, що загал первнів дається поділити на вісім або (від відкриття шляхотних ґазів, з 1895-им роком) на девять природних родин або ґруп (на пропозицію Фаянса, 1913), при чім первні одної і тої самої ґрупи виказують подібні хемічні прикмети. В цім новім укладі показались ріжні пусті місця, які ждали на досі невідомі первні. Одначе Менделєєв передсказав на основі анальоґії фізикальні і хемічні прикмети цих невідкритих ще первнів. Його здогади потвердились блескучо з менту відкриття націоналістично закрашених первнів: ґаллііом (1875, Лєкок де Буабодран), скандіюм (1879, Нільсон), ґерманіюм (1886, Вінклєр) і польоніюм (1898, Кірі).

І цей доповнений періодичний уклад первнів мав свої недостачі. Одною з них було те, що і в ньому кількости первнів не можна було точно означити. У ньому на деяких місцях товпилося дуже багато первнів, просто казочної взаїмної подібности, так, що про їх кількість не можна було сказати нічого певного. Особливо родина „рідких земель“, себто усіх тих первнів, які здебільша виступають спільно в сітках наших ґазових ламп, вводила великий заколот у державі первнів тим, що ніколи не давала перевести точної „конскрипції“ своїх членів.

Рішення цих і инших сумнівних питань принесла зі собою модерна рентґеноспектроскопія, в основу якої лягло переломове відкриття проф. М. фон Ляуе (1912). А саме він показав, що первні мають крім незвичайно скомплікованих оптичних спектрів, далеко простійші „рентґенівські“ спектри. Коли в рентґенівську рурку впаде катодне проміння на т. зв. антікатоду, починає вона висилати хвилі, які є тисячу разів коротші від найкоротших світляних хвиль, а які про те можна, при помочі деяких мінеральних кришталів, розложити в спектр, так само, як звичайні світляні проміні при помочі призми в клясичній спектральній аналізі. Хоча цей рентґенівський спектр невидний нашим очам, одначе фотоґрафічна плита, уставлена за кришталом, реаґує незвичайно точно на нього. Вона показує тоді на темнім тлі виразні чорні лінії, яких положення і довгота хвилі залежать лиш від матеріялу антікатоди. Рівночасно можемо ці рентґенівські лінії злучити в певні групи, які виріжнюються як т. зв. K-, L- і M-серії даного матеріялу антікатоди.

Молоденький і незвичайно талановитий англійський фізик Мозелєй, що згинув у світовій війні в Дарданелях, відкрив незвичайно інтересний звязок між найінтензивнійшими лініями кожної серії і природою ріжних первнів, які достарчили цих серій. Та щоби цей звязок у простий спосіб представити, треба уважати характеристичною прикметою кожного первня не його атомовий тягар, але т. зв. атомове або порядкове число, яке подає, скільки електричних додатних нарядів має ядро атому кожного первня (планетарна теорія Рутерфорда). Якщо цього порядкового числа ужиємо на означення первнів замісць атомового тягару — воно виносить 1 для найлекшого первня, водня, а для найтяжшого урану 92 —, то славний закон Мозелєя (1914) каже, що зі збільшенням порядкового числа на одиницю зростає другий корінь з числа дрогань кожної рентґенівської лінії даної серії все на ту саму вартість, себто другі корені з чисел дрогань є лінійними функціями порядкових чисел первнів. Відповідно до цього первні із зростаючими порядковими числами даються упорядкувати на простій лінії, що знимається що раз вище. Цю лінію названо лінійним укладом первнів. Кожному первнеїі припадає на цій лінії точно означене місце. А що первні чергуються в рівних відступах, можна заздалегідь визначити, де є пусте місце для невідкритого ще первня. Що більше, ми можемо докладно означити цей первень, обчислюючи при помочі закону Мозелєя довготу хвилі рентґенівських ліній, які даний первень висилає. Цей лінійний уклад і рішив питання про кількість членів родини „рідких земель“. Саме між первнем барїюм з порядковим числом 56 і первнем танталем з п. ч. 73 може зміститись лиш 16 первнів, з яких одначе 16-ий (ґафніюм) не належить до „рідких земель“.

Якщо приймемо, що на землі не має висших первнів від урану, то кількість можливих первнів виноситиме 93. Усі первні нашої землі з пор. ч. більшим як 92 зникли в наслідок радіоактивного роспаду, себто перейшли в первні нижчого порядкового числа. В кожнім випадку було відомих з певністю 87 первнів, з виїмком тих, що їх порядкові числа є 43, 61, 75, 85 і 87. Одначе їх передбачив уже періодичний уклад Менделєєва, та з огляду на їхню подібність з сусідніми первнями дав їм назву: екаманґан (43), невідома „рідка земля“ (61), двіманґан (75), екайод (85) і екацезіюм (87). Дарма, що лінійний і періодичний уклади означували докладно їх хемічні прикмети, а навіть їхні рентґенівські лінії, і без огляду на пильні довголітні розшуки, головно в американських лябораторіях, згаданих первнів не вдавалось ніяким способом відкрити. Причина цього явища лежить у тому, що вони виступають у таких малих кількостях, що наші фізикально-хемічні апарати не в силі доказати їх істнування, хоч виразні рентґенівські лінії виступають вже тоді, як лиш $^{1}/_{1000}$ міліграма даного первня попаде на антікатоду. Насувався мимоволі здогад, що або згадані невідомі первні взагалі на нашій землі не істнують, тим більше, що їхні порядкові числа непаристі, а „непаристі“ первні виступають на землі і в метеоритах в далеко меншій кількости, ніж „паристі“ первні (н. пр. метеорити мають в собі 98 прц. „паристих“ первнів); крім цього ядра атомів „непаристих“ первнів незвичайно легко роспадаються (доказ Рутерфорда на первнях 5, 7, 9, 11, 13 і 15 при помочі частинок α).

Тому розуміємо добре той подив, який мусіли викликати в науковім світі результати дослідів д-ра Вальтера Ноддака, члена фізикально-технічного державного заведення в Шарльотенбурґу і д-ра Іди Таке в Берліні, які на днях були оголошені у 26-ому числі берлінських „Природничих наук“, дослідів, закінчених відкриттям первнів екаманґану і двіманґану. Згадані дослідники запропонували для них слідуючі назви: для екаманґану, в честь відірваних від Німеччини частин Східної Мархії, назву Мазуріюм (Ma), для двіманґану, на памятку 1000-літної приналежности Надренщини до німецької держави, назву Реніюм (Re).

Три великі фізикально-хемічні інститути достарчили апаратів для відкриття цих первнів: Фізикально-технічне Державне Заведення, фізикально-хемічний інститут берлінського університету і фізикальна лябораторія Вернерверку „М“ акц. тов. Сіменс і Гальске в Берліні. Це найліпший доказ тих труднощів, які треба було побороти при відкриттю цих двох нових первнів.

Вихідною точкою дослідів були з одного боку плятинові руди, що заключають у собі крім плятини ці металі, що в періодичнім укладі є сусідами обох гомольоґів манґану, з другого боку т. зв. колюмбіти і танталіти, що повстали з сполуки кисня зі згаданими щойно металями. Крім цього розсліджено ще цілий ряд мінералів, які мають теж деякі складники колюмбітів і танталітів, а саме: вольфраміт, рутіль, ванадиніт, ґадолініт, ферґузоніт, монацит, ціркон, піролюзіт і ин. Всі ці матеріяли роспущено, а з розчинів усунено при помочі відомих метод відомі первні. Останки розчину вижарювано на переміну в течії водня і кисня. Вкінці показались на стінках кварцової рурки білі, незвичайно маленькі іголки, які розпущено відтак у воді. Вони виказали всі хемічні прикмети, що їх мазуріюм і реніюм повинні мати на основі укладу періодичного і лінійного. При тім плятинові руди дали 5 прц. реніюм, колюмбіти дещо реніюм і 0,5 прц. мазуріюм. На сліди обох первнів натрафлено і в инших мінералах.

Остаточним і певним доказом на те, що згадані новавідкриті первні є ідентичні з шуканими первнями

в ч.пор. числами 43 і 75, є рентгенівський спектрограм цих первнів, сладжений по методі Брагга. На антікатоді рентгенівської рурки уміщено дещо з цього білого кришталевого налету, який одержано в згаданий вище спосіб; первень мазуріюм дав три виразні лінії своєї K-серії, первень реніюм 4 до 5 ліній своєї L-серії. Довгота хвиль вимірена на фотографічних плитах, погоджувалась докладно з теоретичними обчисленнями. Дальші досліди показали, що згадані рентгенівські лінії походять лиш від 43-того і 75-того первнів, а не від якихнебудь инших відомих уже первнів. Отже тому відкриття обох первнів не підлягає найменшому сумнівові. Рентгенівський спектр дав крім цього змогу означити, в якій кількости виступають ці первні в земній корі. А саме, коли до невідомого первня додамо малу кількість відомого первня, що сусідує з ним в періодичнім укладі, можемо із відношення інтензивности їхніх рентгенівських ліній робити заключення про відношення їх скількостей: однакові інтензивности ліній двох первнів відповідають однаковим їх кількостям. Ця метода показала, що лиш одна біліонова часть землі виповнена обома новими первнями, підчас коли на платину припадає одна міліярдова часть.

Відкриття нових первнів має велике значіння, хоч про їх технічне використання для цілей промислу не може бути на разі мови. Воно потвердило блескучо правильність періодичного і лінійного укладів первнів. По соняшних „компасах" Цайса, призначених для виправи Амундсена, по роторових кораблях, по великані Цепеліні Z. R. III, по добуттю золота із атомів ртути святкує модерна німецька наука свій черговий тріюмф.

Андрій Ластовецький.

Бочи над Райном.

ВІДГУКИ ДНЯ.

В своїх і в чужих.

(Трагедія в трьох актах.)

II. АКТ.

До одної нашої редакції вбіг прожогом якийсь інтелігентний „молодець в силі віку", в жакеті, в жовтих черевиках, з зеленим капелюхом у одній руці, а бронзовими рукавичками в другій.

— Прошу взяти собі передплату за газету! викинув схвильовано зі себе, як тільки переступив поріг.

— Вибачте — відповів котрийсь із членів редакції — але адміністрація не тут. Потрудіться, будь ласка, до другої кімнати просто входових дверей!

Пришелець замахав і руками і капелюхом.

— Там сидять некультурні люде. Звільніть їх, бо вони відстрашують інтересентів.

Положив капелюх на редакційнім столі і витягнув з кишені гроші.

— Ось вам тут 10 золотих за передплату і прошу сказати адміністрації, щоб мені більше часопису не висилала.

По тих словах вийшов, певний себе і знаменитого враження, яке лишив по собі.

I. АКТ.

До одної нашої адміністрації ввійшов висше наведений інтелігентний „молодець в силі віку". В капелюсі на голові (трохи за бакер) підійшов до адміністратора.

— Я приніс передплату за часопис.

— Прошу дуже — відповів адміністратор, але, будь ласка, скиньте капелюх.

Молодець озвірився нечуваною смілістю.

— Шо-о-о?!...

— Прошу здіймити капелюх. Адже це бюро!...

— Але не церква! відрубав знаменито незнакомий і гордо як пава посунув з адміністрації.

В дверях обернувся ще раз і, щоби лишити по собі як найкращий спомин, гукнув:

— Газети більше не висилайте... Не потребую!...

III. АКТ.

До передпокою бюра інспектора, директора, чи якогось иншого представника влади всзівується, мов вимащений милом „Мута" той самий „молодець в силі віку", скинувши перед дверми капелюх і стукаючи кілька разів ледви чутно в двері.

В передпокою возний. Молодець чемно кланяється і мовчки стоїть.

— Co pan sobie życzy?

— Czy pan radca dzisiaj raczą dawać posluchania?

— Tak! Pan się zgłasza?

— Tak jest proszę pana!

— Proszę wejść!

Молодець підходить на пальцях під двері „святая святих". Сякає ніс, притягає кравятку, поправляє фризуру, обмикує жакет і сконтролювавши серце, стукає легесенько в одвірок.

За четвертим разом дістає дозвіл на вступ.

Крадьком хреститься, натискає клямку і крізь неймовірно маленьку щілину просувається до середини.

Галактіон Чінка.

З судової салі.

Процес Корнгабера і тов. — за обманство і вимушування.

У вівторок відчитувано зізнання Микитина, зложені у часі слідства в характері обвинуваченого. По відчитанню тих зізнань приходить до слова обвинувачений Микитин. Він поостує деякі місця з прочитаного та обтяжує далі слідчого суддю Рутку, протоколянта д-ра Пьотровского, а також робить закид вязничному лікареві Рудзінському, який приписував йому вдавання недуги. Микитин твердить далі, що суддя Рутка та д-р Пьотровскі вимушували на ньому зізнання проти Жидів. Зокрема суддя Рутка старався, як твердить обвинувачений, зробити його антисемітом. У тій ціли дав йому до прочитання навіть брошурку п. заголовком „Dusza żydowska w źwierciadle talmudu". Він мав сказати до Микитина: „Жиди є злі та можуть здобутися на все".

У часі слідства його до тої міри морально індагували, що він одного разу рішив був повіситися.

На запит голови трибуналу про те, звідки має певність того, що атентат виконав Паньчишин, обвинувачений відповів: Від часу замаху я не мав супокою. Сам не знаю, що мене пхало до твердження, що Паньчишин кинув бомбу. Часто вночі я мав візії, як Паньчишин її кидав. Коли я рано пробудився та аналізував себе, то не міг відповісти собі на питання, чи Паньчишин направду кинув бомбу чи мені це тільки снилося.

Голова трибуналу питає, чому він зізнав перед Пьонткевичом, що бачив Паньчишина, як кидав бомбу. Обвин. відповідає: Я це зізнавав на підставі „психічного стану душі". Мене поразив насамперед факт, що Паньчишина я тоді побачив на Руській вул. Потім вже у тюремній келії при кінці лютого або на початку березня читав я новелю „Чорний кіт" Едгара По. Я пригадав собі, що в життю я все поступав так, як Едгар По, а з критики я довідався, що є це психольогія психічно анормальної людини. Я почав себе аналізувати і прийшов до пересвідчення, що я є умово недужий, а недуга ця заключається в тому, що хвилево не здаю собі справи з того, що роблю, а потім здається мені, що те, що я пережив є правдиве.

Голова трибуналу: чи такий стан тріває у вас і тепер?

Обв.: Так, і тепер!

Далі каже обвинувачений, що він багато подій передбачує. І так він передбачив і відчув і свій арешт.

ОСТАННІ ВІСТИ.

Мобілізація на Рад. Білорусі і Україні.

Згідно з останніми відомостями Сов. влада зарядила часткову військову мобілізацію на Рад. Україні і Білорусі. Населення сильно занепокоєне.

Конференція Чемберлена з Раковським.

14. VII. відбулася конференція Чемберлена з Раковським, якій в дипльоматичних колах приписують велике значіння. Совіти дають замовлення англ. фірмам на закуп знаряддя на 150 міл. ф. штерл.

Загроза ґен. страйку в бориславських копальнях.

Страйк 600 роб. копальні Silva Plana в Бориславі не ліквідований. Пертрактації, ведені в гірничім уряді в Дрогобичі розбиті і виникає загроза ґен. страйку.

Абд-ель-Крім прийме мирові пропозиції.

Голова франц. делегації в Мадриті висловив переконання, що Абд-ель-Крім прийме пропозиції приступити до мирових переговорів.

НОВИНКИ.

— **Конфіската.** Останнє число „Діла" сконфісковано за частину кінцевого речення із передової статті п. з. „Братня допомога", за одно слово зі заголовку статті про новий український музей у Празі та на кінець за цілий комунікат-протест жидівських робітників з нагоди заключення жидівсько-польської угоди, що був поміщений під заголовком „Відгуки польсько-жидівської угоди". Цей комунікат сконфісковано разом з підписами робітників.

— **В справі конфіскати маніфесту УНДО** буде внесена інтерпеляція в соймі. На днях подамо імунізований текст маніфесту. — Покищо з прикрістю констатуємо, що в поданому нами тексті маніфесту попали два друкарські чортики, які можуть викликати непорозуміння поміж читачами, яким попалися несконфісковані 154 ч. „Діла". Тому просимо їх справити: В останньому уступі першої шпальти, в якому мова про західно-українські землі, замість слова „гіміний" має бути: „відвічний". В другій шпальті, в четвертому уступі, в якому мова про відношення до Радянської України, замість слова „станом" має бути: „етапом".

— **Нарешті.** В останній хвилі довідуємося, що Шкільна Кураторія Львівської Округи знесла свою заборону відносно мешкання учеників перемиської, української гімназії у гімназійному Інституті в Перемишлі.

— **Будова нових фабрик у СРСР.** Главметаль (головний металюргічний уряд) випрацював проект будови нових десяти фабрик для виробу і будови машин. Фабрики ці будуватимуть трактори і рільничі машини а також усякі господарські знаряддя. Ці фабрики будуть будувати на Уралі та на Поволжу.

— **Супроти нещасть,** які падуть раз-враз на нашу землю, забезпечуйтеся бодай проти вогню, чи не грізнійшого від повені! Обезпечуйте в свойому Товаристві „Дністер" проти вогню вбіжжя та пашу, які не підлягають обезпеченню в польській дирекції взаїмних обезпечень і викуплюйте негайно поліси, якими вже обезпечені ваші будинки. 71 1—1

Віднова дому „Просвіти".

Головний Виділ Т-ва „Просвіта" подає до загального відома громадянства, що вже розпочалися роботи коло відновлення дому. Таким чином те, про що говорено досі, стає ділом і ми вже сього року будемо мати відновлену фасаду від Ринку.

Сьогорічні праці будуть обіймати: поправу даху, відновлення фасади, до чого входить атика з її усіми прикрасами, нові вікна на другому від ринку поверсі, поправа вікон і дверей на першому поверсі, деякі важніщі поправки в нутрі будинку і в подвірю. Партер на разі не обнятий, тому, що з питанням партеру тісно звязаний вхід до камениці. А це вимагає переведення опорожнення одного склепового льокалю.

Кошта обнови обраховані на пятнайцять тисяч злотих. З огляду на те, що велика кількість постановлених робіт має забезпечувати старий будинок і його консервувати, ясно, що вартість нашого дому непомірно зросте. Це також повинно мати на увазі наше громадянство.

Дім „Просвіти" — це власність нас усіх. І тому Головний Виділ надіється, що всі свідомі громадяне не пожалують малої жертви на ціли віднови дому.

З нинішним числом газети висилаємо чеки з написом: „Віднова Дому" і сподіємося, що всі чеки повернуть назад до Товариства, виповнені відповідною сумкою.

Може трапитися і таке, що дехто дістане чек, хоча вже зложив свій даток. У такому випадкові просимо передати чек знайомому і вплинути на нього, щоби свою жертву вислав. Нехай пожертвована сума й не буде велика, але коли всі громадяне зложать датки, дім „Просвіти" буде відновлений без великих турбот і труднощів.

У Львові, дня 9. липня 1925 р.

За Головний Виділ Т-ва „Просвіта" у Львові:

М. Галущинський голова. *С. Шах* секретар.

Конкурс.

Виділ Т-ва „Бурса св. о. Миколая в Перемишлі" оголошує отсим конкурс на прийняття питомців до бурси і „Пансійного Інститута". Услівя прийняття будуть подані пізнійше до відома. Подання належить вносити на руки Управи бурси згідно Інститута (вул. Баштова ч. 25, згідно ч. 26) до дня 1. серпня 1925. На відповідь треба долучити поштовий значок. — За Виділ: Білинський, містоголова. 1—3

74